

УкрДАЗТ. – 2007. - № 17. – С.36-38.

7 Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

8 Шраменко Е.В. Приоритетные направления инвестиций на усовершенствование технико-технологической базы в условиях ограниченных финансовых ресурсов [Текст] / Е.В. Шраменко, В.А. Маслова //

Вісник економіки транспорту і промисловості: Зб. Наук. праць. – Харків: УкрДУЗТ. – 2015. – № 52. – С. 132-135.

9 Мельник В.О. Підвищення ефективності управління інвестиційною діяльністю підприємств в умовах самофінансування / В.О. Мельник // Вісник економіки транспорту і промисловості: Зб. Наук. праць. – Харків: УкрДАЗТ. – 2004. – № 10. – С. 65-38.

Стаття надійшла: 21.09.16р.

УДК 332

DOI: <https://doi.org/10.18664/338.47:338.45.v0i55.83456>

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПЛАНУВАННЯ РОЗВИТКУ ТА НАРОЩУВАННЯ РИНКОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ

*Пакуліна А.А., к.е.н, доцент (ХНУБА),
Пакуліна Г.С., студентка (УкрДУЗТ),
Тарасенко С.І., студент (ХНУБА)*

Для вдосконалення планування ефективного розвитку регіону пропонується розраховувати інтегральний індекс його конкурентоспроможності. Доведено, що особливості планування розвитку визначаються закономірностями підвищення конкурентоспроможності регіону, нарощування його ринкового потенціалу. Обґрунтовано, що для підвищення ефективності планування регіонального розвитку необхідна оптимізація структури управління і перехід до модифікованих проектно-матричних варіантах її побудови.

Ключові слова: ефективність, планування, ринковий потенціал, регіон, управління.

ПОВЫШЕНИЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ ПЛАНИРОВАНИЯ РАЗВИТИЯ И НАРАЩИВАНИЯ РЫНОЧНОГО ПОТЕНЦИАЛА РЕГИОНА

*Пакулина А.А., к.э.н, доцент (ХНУСА),
Пакулина А. С., студентка (УкрГУЖТ),
Тарасенко С.И., студент (ХНУСА)*

Для совершенствования планирования эффективного развития региона предлагается рассчитывать интегральный индекс его конкурентоспособности. Доказано, что особенности планирования развития определяются закономерностями повышения конкурентоспособности региона, наращивания его рыночного потенциала.

Обосновано, что для повышения эффективности планирования регионального развития необходима оптимизация структуры управления и переход к модифицированным проектно-матричным вариантам ее построения.

Ключевые слова: эффективность, планирование, рыночный потенциал, регион, управление.

IMPROVING THE EFFICIENCY OF DEVELOPMENT PLANNING AND INCREASING THE MARKET POTENTIAL OF THE REGION

Pakulina A.A., Associate Professor, Cand.Sc. (Econ.)

(Kharkiv National University of Civil Engineering and Architecture),

Pakulina H.S., Student (Ukrainian State University of Railway Transport),

Tarasenko S.I., Student (Kharkiv National University of Civil Engineering and Architecture)

It is proposed to calculate the integral index of competitiveness of the region to improve the efficient planning of development of the region. It is substantiated that the peculiarities of development planning are determined by the laws of the competitiveness of the region, increase of its market potential. It is proved that special attention in methodology and instrumental support regional planning should be paid to the formation of market potential, which formed under the influence of not only general and global macroeconomic factors, but also the specific market factors of mesoenvironment. It is proved that, for more effective planning of regional development we need optimization of the management structure and the transition to a modified design matrix versions of its construction.

Keywords: efficiency, planning, market potential, region, management.

Постановка проблеми та її зв'язки з науковими та практичними завданнями. Підвищення ефективності планування розвитку та нарощування ринкового потенціалу є визначальними чинниками сталого розвитку регіону [1, с. 125]. Ринковий потенціал суттєво впливає на успішне функціонування регіональної економіки, є основним об'єктом планування в нових економічних і геополітичних умовах. Розгляд ринкового потенціалу регіону в якості об'єкта планової діяльності викликає необхідність розвитку методів аналізу конкурентоспроможності регіону, потенціалу попиту і пропозиції, чинників ринкового середовища, потреб покупців. Сучасні тенденції розвитку економіки обумовлюють необхідність вирішення цілого комплексу наукових і прикладних проблем в управлінні регіонами України, в тому числі в теорії та методології

підвищення ефективності планування розвитку та нарощування ринкового потенціалу, що вимагає проведення спеціальних досліджень і актуалізує тему проведеного нами дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, на які спирається автор з посиланням на джерела. Вивченню та узагальненню проблем планування розвитку та нарощування ринкового потенціалу регіону присвячені фундаментальні наукові дослідження вітчизняних вчених, зокрема В.М. Василенка [2], В.І. Дубницького [3], В.Ю. Медвідь [1, 4], З.П. Коровіної [5], С.Л. Пакуліна [1, 6], К. Фюста та Б. Хубера [7]. У своєму дослідженні ми спиралися на новітні наукові публікації цих вчених. Незважаючи на значні результати досліджень, досягнуті ними, важливі аспекти підвищення ефективності планування розвитку та нарощування

ринкового потенціалу регіону вимагають спеціального аналізу і вивчення.

Виділення невирішених частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. В сучасних українських економічних умовах відбувається застосування окремих елементів регіонального планування у вигляді прогнозів, програм регіонального розвитку, окремих нормативів та індикаторів. Нерозкритими залишаються питання організаційно-методичного формування системи комплексного планування на регіональному рівні, недостатньо повно представлений ефективний інструментарій забезпечення процесу стратегічного вибору регіону. Вирішення цих проблем дозволить доповнити загальну концепцію системи науково обгрунтованого управління регіональною економікою.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета дослідження полягає в узагальненні теоретичних положень та розробці науково обгрунтованих рекомендацій щодо вдосконалення планування розвитку та нарощування ринкового потенціалу регіону. Для реалізації цієї мети були поставлені і вирішені такі завдання: 1) обгрунтувати, що особливості планування розвитку визначаються закономірностями підвищення конкурентоспроможності регіону, нарощування його ринкового потенціалу; 2) науково обгрунтувати, що для підвищення ефективності планування регіонального розвитку необхідна оптимізація структури управління і перехід до модифікованих проектно-матричних варіантах її побудови.

Виклад основного матеріалу дослідження з обгрунтуванням отриманих наукових результатів. Сутністю регіонального планування виступає сукупність процесів регулювання взаємодії суб'єктів і об'єктів господарської діяльності на основі розробки і реалізації планів підприємств і організацій, національних і регіональних

органів державної влади, а також інформаційно-аналітичної підтримки рішень по досягненню цілей соціально-економічного розвитку регіону, а його особливістю – нова методологічна сукупність закономірностей підвищення конкурентоспроможності регіону, нарощування потужності його ринкового потенціалу, реалізована набором принципів (підвищення якості та зниження собівартості продукції на основі інноваційних перетворень в економіці регіону, розвиток малого і середнього підприємництва, орієнтація на попит) і функцій соціалізації планування, задоволення потреб.

Кожен документ щодо економічного регіонального розвитку містить власний набір принципів регіональної економічної політики, який відрізняється змістом та кількістю. Формування принципів державної регіональної економічної політики відбувається на основі визначення проблем та пріоритетів регіонального економічного розвитку. З урахуванням змін зовнішніх та внутрішніх умов для розвитку регіонів протягом останніх років (з початку 2014 року з'явилися додаткові ризики, пов'язані як із зовнішнім впливом дій РФ стосовно АРК, м. Севастополя та східних регіонів України, так і з внутрішніми чинниками, що породжені недосконалістю державної політики) у 2014 р. вдосконалено та затверджено Державну стратегію регіонального розвитку на період до 2020 року [8]. У Стратегії визначено цілі державної регіональної політики на період до 2020 року. Важливим кроком у розширенні набору правових важелів регулювання регіонального розвитку стало впорядкування розробки регіональних цільових програм, моніторингу та звітності щодо їх реалізації. З цією метою було розроблено відповідні методичні рекомендації [9], в яких встановлений єдиний порядок їх розробки. Однак необхідна наявність у місцевому бюджеті

реальної можливості ресурсного забезпечення виконання заходів програми і відповідність мети програми пріоритетним напрямам розвитку регіону.

Існуючий нині набір загальних закономірностей не забезпечує відповідності регіонального планування умовам динамічної зміни ринкової ситуації. Тому перелік загальних закономірностей має бути доповнений закономірністю підвищення конкурентоспроможності регіону, тобто формування та розвитку порівняльних переваг і компетенцій регіональної економіки, призводять до зростання добробуту населення. Для розкриття специфічних закономірностей і принципів їх реалізації необхідна оцінка показників, що характеризують стійкість економічного зростання (показники виробництва продукції на душу населення, в тому числі орієнтованої на експорт), ефективність економіки (продуктивність праці і фондівіддача), підприємницький клімат (частка малих підприємств у загальній кількості підприємств), інвестиційні процеси (обсяг інвестицій на душу населення), забезпеченість трудовими ресурсами (чисельність економічно активного населення), соціальну напруженість (коефіцієнт напруженості на ринку праці, середньодушовий дохід, коефіцієнт частки населення з доходами нижче прожиткового мінімуму), екологічне навантаження на територію (коефіцієнт обсягу шкідливих викидів на 1 кв. км території). Конкурентоспроможними є ті регіони України, які характеризуються більш високими темпами соціально-економічного розвитку. Тому об'єктивним висновком виступає оцінка зміни зазначених показників в динаміці.

Для вдосконалення планування ефективного розвитку регіону нами пропонується розраховувати інтегральний індекс його конкурентоспроможності [10, с. 338]:

$$I_{KI} = I_{P3} / I_{Y3} \times 100 (\%), \quad (1)$$

де I_{KI} – інтегральний індекс конкурентоспроможності i -го регіону; I_{P3} – зведений показник соціально-економічного розвитку i -го регіону; I_{Y3} – зведений показник соціально-економічного розвитку в середньому по Україні.

Розрахунок зведеного показника регіонального розвитку пропонується робити шляхом «зважування» окремих i -их показників конкурентоспроможності за допомогою методів парних порівнянь і розстановки пріоритетів. Для диференціації регіонів рекомендується використання шкали: 1 група – вище середньоукраїнського рівня (індекс конкурентоспроможності $I_{KI} > 1,1$); 2 група – на середньоукраїнському рівні ($0,9 < I_{KI} \leq 1,1$); 3 група – нижче середньоукраїнського рівня ($I_{KI} \leq 0,9$) [10, с. 339].

Кінцевий результат соціально-економічного розвитку регіону визначається рівнем реалізації його сукупного економічного потенціалу, що, в свою чергу, залежить від параметрів попиту і пропозиції на внутрішньо регіональної та зовнішньому ринках, від обсягів і структури товарно-матеріальних і фінансових потоків в регіоні. Ці характеристики формуються в залежності від ринкового потенціалу території, склад якого ми пропонуємо тлумачити розширено як суб'єктно-об'єктну сукупність процесів виробництва, розподілу та споживання валового регіонального продукту та їх регулювання з боку приватного та регіонального менеджменту. Тому в методології та інструментальному забезпеченні регіонального планування особлива увага повинна бути приділена формуванню ринкового потенціалу, що складається під впливом не тільки загальних глобальних і макроекономічних, але і специфічних ринкових факторів мезосередовища.

Низький рівень розвитку ринкового потенціалу регіонів України пов'язаний з несприятливим поєднанням макро- і мезофакторів ринкового середовища. Можливості українських виробників обмежуються не тільки відсутністю достатнього обсягу платоспроможного попиту, а й станом культури виробництва – застарілими технологіями, високим ступенем фізичного і морального зносу основних фондів і, як наслідок, низькою конкурентоспроможністю вітчизняної продукції на внутрішньому і зовнішньому ринках. Вельми незадовільний стан елементів інфраструктури ринку.

Розвиток системи планування, орієнтованої на найбільш повну реалізацію ринкового потенціалу регіону, вимагає уточнення процедури розробки регіональних стратегічних планів. На аналітичній стадії необхідне визначення типу регіону, проведення оцінки його конкурентоспроможності та рівня реалізації його ринкового потенціалу. Тип регіону пов'язаний з варіантом його розвитку. Аналіз конкурентоспроможності регіону дозволяє встановити сильні і слабкі сторони і врахувати їх при виробленні стратегічних цілей і пріоритетів. Аналіз ринкового потенціалу, доповнюючи попередні процедури, робить можливою розробку завдань розвитку.

В якості важливого напрямку вдосконалення процедури визначення мети ми виділяємо обґрунтування умов досягнення цільових показників регіонального розвитку, що має базуватися на оцінці кількісних показників факторів ринкового середовища, доповненого якісною оцінкою підприємницького середовища виробників.

В рамках вибору стратегічної альтернативи необхідне: визначення варіантів цільової функції розвитку регіону, які можуть розрізнятися розміром інвестицій, обсягом виробництва і попиту на товари та послуги, а також рівнем транзакційного ризику в обраних

ринкових сегментах; оцінка по кожному варіанту критеріїв економічної, соціальної, бюджетної та ринкової ефективності; розрахунок комплексного показника громадського ефекту як суми відносних оцінок одиничних показників виробничої, бюджетної та ринкової ефективності, виражених в процентах. Підсумкове рішення про варіант розвитку передбачає порівняння прогностичних показників з досягнутими.

Висновки даного дослідження і перспективи подальших робіт у цьому напрямку.

1. Моніторинг якості стратегічного планування регіонального розвитку необхідний для контролю проміжних і кінцевих результатів. Якість регіонального планування слід визначати через здатність регіональних органів влади забезпечувати високий кінцевий результат державного управління – підвищення якості життя населення, виражений через рівень задоволення потреб у товарах і послугах.

2. Для підвищення ефективності планування регіонального розвитку необхідна оптимізація структури управління і перехід до модифікованих проектно-матричних варіантів її побудови. На відміну від традиційного підходу, при якому проектний відділ є рівнорівневим з іншими лінійними і функціональними підрозділами, нами пропонується в структурі виділяти управління стратегічного розвитку, що займає більш високе положення в ієрархії і очолюване першим заступником голови адміністрації області. Впровадження такої структури сприятиме підвищенню гнучкості та оперативності прийняття рішень та зменшення чисельності працівників в результаті упорядкування функцій традиційних відділів. Перспективною науковою розробкою є розрахунки й аналіз економічного ефекту від переходу до модифікованих проектно-матричних варіантів побудови структури управління регіоном.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Пакулін С.Л. Інноваційний соціально-домінантний розвиток регіону / С.Л. Пакулін // Бізнес Інформ. – 2013. – № 5 (424). – С. 124-128.
2. Василенко В.М. Регіональна економіка / В.М. Василенко, Н.І. Яркова, Н.І. Строченко, В.Ю. Медвідь. – Донецьк: ЛАНДОН-XXI, 2014. – 633с.
3. Дубницький В.І. Трансформація регіональних господарських систем при переході до сталого розвитку: теоретичні основи формування: монографія / В.І. Дубницький, О.М. Рябчик // Столичний розвиток XXI століття: управління, технології, моделі; за наук. ред. Є.В. Хлобистова. – Черкаси: вид-во Чабаненко Ю.А., 2014. – 540 с.
3. Медвідь В.Ю. Економічне регулювання регіонального розвитку: теорія, методологія, практика: монографія / В.Ю. Медвідь. – НАН України, Ін-т економіко-правових досліджень. - Київ: Вид-во «Діса плюс», 2015. – 282 с.
4. Дисбаланси та детермінанти соціально-економічного розвитку країни: монографія / за заг. ред. д.е.н., проф. З.П. Коровіної, к. держ. упр., доц. О.М. Ніколаєвої; Макіївський економ.-гуманіт. ін-т. – Донецьк: Видавець Дмитренко Л. Р., 2013. – 320 с.
6. Пакулін С. Л. Обґрунтування стратегічного плану розвитку державного підприємства [Електронний ресурс] : наукова стаття / С. Л. Пакулін // Traektoriâ Nauki. – 2016. – №5(10). – Режим доступу: <http://pathofscience.org/index.php/ps/article/view/173/195>. – Назва з екрана.
7. Clemens Fuest, Bernd Huber, Can Regional Policy in a Federation Improve Economic Efficiency? [Electronic source] // Journal of Public Economics: Special issue Published in Cooperation with the National Bureau of Economic Research: Proceedings of the Trans-Atlantic Public Economics Seminar on Fiscal – 2005. – Vol. 90 (3). – pp. 499-511. – URL: <http://dx.doi.org/10.1016/j.jpubeco.2005.01.004>.
8. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 6 серп. 2014 р. № 385 // Офіційний вісник України. – 2014. – № 70. – Ст. 1966.
9. Методичні рекомендації щодо порядку розроблення регіональних цільових програм, моніторингу та звітності про їх виконання: Наказ Міністерства економіки України від 04.12.2006 р. № 367 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.me.gov.ua/control/uk/publish/article.
10. Пакуліна А.А. Формування стратегії розвитку муніципального утворення, яка спрямована на посилення конкурентоспроможності території в довгостроковому періоді / А.А. Пакуліна, С.Л. Пакулін // Пріоритети розвитку національної економіки в контексті євроінтеграційних та глобальних викликів : монографія / За заг. ред. О.С. Іванілова. – Х. : ФОП Панов А. М., Видав. Дім «В справі», 2016. – С. 330–341.

Стаття надійшла: 02.10.16р.